

Vincze Ferenc

HALNI IS MER

Kalapos gábor vagyok, nem iszom, nem dohányzom, így van ez, mióta megszülettem. Apámat nem ismertem, nagyapám szerint hitvány, bitang, kalaptalan ember volt, méltatlan a gáborokhoz. Története nincs, emléke sem. Anyámat sem ismertem, asszony volt, született, élt, szült, aztán meghalt. Két káposzta közé szült engem, ott hevertem a piacon, a káposztahegy alatt. Engem a bölcsőbe vittek, anyámat a temetőbe. Így rendezték Isten és a gáborok.

Szép temetése volt anyámnak. A férfiak tiszta ruhát vettek, az asszonyok az ünnepi szoknyát, úgy kísérték útjára. Eljött Gubás István bulibás és két fia, Gubás Demeter és József, hozták az asszonyaikat, ott volt Főrizs József és vele asszonya, eljött Pálos István és felesége, aztán eljött Petrika Antal és felesége, hozták lányaikat, ott volt Áldis Béla három fiával, Áldis Péterrel, Istvánnal és Imrével, eljött Ádámka Sándor és felesége, egyetlen fia Ádámka János és asszonya, eljött Tórizs Pál és két fia, Tórizs Samu és Károly, és asszonyaik, eljött Lakatos Ádám, testvére Lakatos István, és fiaik Lakatos József, Pál és János. Szép temetése volt anyámnak, rendes asszony volt, eljöttek a gáborok. Nagyapám, a karácsonyfalvi bulibás ment elől, fekete, bőszárú nadrágban, fekete, ezüstgombos labjiban, sötétbarna kordbársony zakóban és fekete kalapban. Rendes asszony volt anyám, rendes temetése volt. Nagyapám úgy tartja, asszonynak azóta sem volt ilyen temetése, s ha ezt mondja, így is volt. Azt mondta, gádzsók is voltak, szép számmal, ahogy illik, megtisztelték nagyapámat.

Aztán visszakerültem a zöldségek közé, betettek egy kosárba, s kiraktak a standra. Balra tőlem egy rakás paradicsom, jobbra nagy halom ugorka, hátul a földön a káposztahegy. Nagyanyám árult fölöttem, egy kiló paradicsom, egy kiló ugorka, három kiló káposzta. Adta olcsóbban és adta drágábban, de mindig megérte. A gádzsók már csak ilyenek, annyit sosem tudtak alkudni, hogy nagyanyámnak ne érje meg. S miközben a mérőedényből beöntötte a zöldséget a szatyorba, lökött egyet-egyét a kosaramon, hogy ne mind üvöltözzenek a piac közepén. Ahogy hajolt át fölöttem, hatalmas, lecsüngő melleit meg-meglódította, s úgy hintáztam fektemben, mint valami

királyfiú. Merthogy az is voltam. A karácsonyfalvi bulibás unokája. Ezt mindenki tudta, még a csóró gádzsók is, s mire beesteledett, ott csilingelt egy maréknyi apró a kosárban, hisz a visszajárót, Csoma bácsit kivéve, odahajították mellém, hogy szerencsém legyen. Pokrócomban ott zörgött az ezüstös apró, s mikor estefelé nagyanyám elindult a piacról, mindenki hallotta és tudta, Andriskó Mihály bulibás felesége hazafelé megy a folyópartra. A paradicsomot és az ugorkát beládázta, a ládát meg betolta a stand alá, s miután végül letakarta a káposztát, hatalmas, sötétzöld zsákjába tette háromlábú székét, a kenyeret és a megmaradt csirkecombot, a demizson vizet, majd karjára kapta a kosaramat, s terebélyes, ringó tomporral, egyenes háttal a folyó felé vette az útját. Az apró csilingelt, a segge ringott, ment és csinálta a vacsorát, emlékezett egyszer nagyapám, s ha így mondja, akkor így is volt.

Mire süldő kölyök lettem, kalapom még nem volt, csak hosszú, bő ujjú ingem, már én vezettem nagyanyámat reggelente a piacra. Alig pirkadt, már éreztem a sült tojás illatát beszivárogni a pokrócom alá, s hallottam nagyanyám hangját, amint perel nagyapámmal. Mondta minden reggel a magáét, hogy nem fogy a paradicsom, hogy túl fonnyadt az ugorka, sárgul a káposzta, senki sem vesz semmit, és hiába guvasztja a seggét egész nap, alig van vevő. Perelt. Nagyapám ült a sarokban, megőszült bajusza sárgán konyult lefelé, s szájában ott lógott a hosszú szárú pipa. Kalapos gábor vagyok, nem iszom, nem lopok, nem dohányzom, szokta volt mondani, ha egy gádzsóval találkozott, csak éppen pipázom, fűzte hozzá néha elvigyorodva, s ilyenkor ráncos arcán megemelkedett kissé a lekonyuló bajusz. Míg nagyanyám mondta, mint valami reggeli imamalom, nagyapám hallgatott, s csak eregette a füstöt az alacsony plafon felé. S amíg a füst emelkedett, addig Rozália, azaz a nagyanyám csak mondta. Addig mind mondta, mígnem nagyapám kiverte a hamut a pipából, és felállt.

– Na, Rozi, akkor indulj! – szólt egyszerűen és halkán. Ekkor már én is végeztem a rántottával, s ott toporogtam azt ajtóban, indulásra készen. Rozália szó nélkül emelte a zsákot, s indult utánam. Magam mentem elől, nagyanyám pár lépésre utánam. Soha nem szólt, csak jött, egyenes derékkal, ringó, terebélyes tomporral, barnás zöld kendőjével szorosán összekötött hajjal. Soha nem álltam meg, soha nem néztem hátra, tudtam, hogy jön, hogy egyetlen lépést sem vét el, s hogy mindig ott van, öt lépésnyire mögöttem. Csendes és szótlan volt, mint Isten szombatoként az imaházban.

Mióta elbírtam a ládákat, engem futtattak paradicsom, ugorka és káposzta után. A piac végiben volt egy raktár, ott ahol Mári nénje őrizte a budit, s csak apróért engedett be szarni, s mikor kifogyott a zöldség, nagyanyám rikoltott egyet, én meg rohantam hátamon a falárával paradicsoméért, ugorkáért vagy káposztáért. Máskor valaki más sikoltott, s én újfent rohantam. Mert ott árult mellettünk Fórizs Jóska asszonya, a Csecses Sári, nagyapám idősebb lánytestvére, aztán Pálos Pista asszonya következett, nagyapám sánta lábú húga, Rezgő Máris, kettővel odább Andriskó Sándor felesége, Hasas Julis.

– Kosaras Pistu, paradicsooooom – rikoltotta vékonyka hangján Csecses Sári, s már rohantam is a ládával. A paradicsommal vigyázni kellett, nem lehetett hajigálni, mint az ugorkát. Nagy, rücskös zöldségek voltak, mint Rezgő Máris megvénhedt arca, s már-már oválissá torzultak a sok napsütéstől, meglevesedtek, formátlanná váltak. Óvatosan pakoltam a ládát, egyiket a másik után, s közben mélyen beszívtam az alul rohadó paradicsom és a latrinából áradó szarszag keverékét.

Gyűlöltem a paradicsomot.

Visszafelé a büfé előtt vitt az út, ahol a nagy hasú domnu Traian mérte a pálinkát, a sört és a bort, és néha szukot is lehetett inni, ha nagyapám nem volt a környéken. De nagyapám szinte mindig ott ült a söntés melletti kerek asztalnál, nagy kalapja alól komótosan eregette a füstöt az ég felé, s ha nem is láttam a szemét, jól tudtam, figyel. Minden egyes alkalommal végignézte, hogyan cipelem a ládát a hátamon, hogy nem botlok-e meg a kövekben, hogy nem gurulnak-e szét a paradicsomok a standok alatt. Soha nem botlottam meg, soha nem ejtettem el a ládát, soha nem gurultak szét a paradicsomok. Hiba nem volt. Vittem a nagy ládát a hátamon, mint valami rohadt keresztet, s réseken csordogáló édeskés paradicsomlé ragacsosan folyt végig az arcomon.

A standnál nagyanyám kirakosgatta egyenként a zöldséget, szép nagy buglyát rakott paradicsomból, olyan piramisfélét, mert így szerették a gádszók, hogy lássák, miből válogatnak. Mert válogattak. Nagyanyám rikoltozott egész nap, mint akinek szorítják az ülepét, üvöltötte, ahogyan a torkán kifért, hogy itt a mézédés paradicsoooooom, itt a fájin ugorkaaaaa, tesséééék a káááposztááát, s azok meg jöttek, ácsingóztak, nézegelődtek, majd válogattak. Istenre esküszöm, válogatni szerettek a legjobban. Forgatták a kezükben a paradicsomot, nyomogatták, mint szopós gyermek az anyja mellét, és elégedetlenked-

tek. Túl lágy, túl kemény, nem elég piros, látja drága Rozika, belemélyed az ujjam. Há' belemélyed nagysád, ha úgy belenyomja, há' hogy fogom én eladni, ha maga így megmarkolássza. Aztán csak belekerült a mérőedénybe a paradicsom, lassan megtelt, majd nagyanyám mondta az árat, s a gádzso meg kezdett szörnyülni, hogy neki gyermekei vannak, hogy neki ez túl sok, hogy ennyiért aztán ki is pakolhatja drága Rozika az egészet, mert ő meg nem veszi. És ott volt az a vénember, aki hetente kétszer jött, kopasz feje csak úgy csillogott a tömegben, már messziről észre lehetett venni erről, meg sietős, de közben meg-megtorpanó járásáról. Végül mindig nagyanyámnál állt meg, kezében két vászonszatyor, apró szeme élesen villogott, s mikor nem a zöldséget nézte, akkor nagyanyám imbolygó melleit bámulta.

– Mivel szolgálhatok, Csoma bácsi? – kérdezte nagyanyám előrehajolva, ráeresztve melleit a paradicsomokra.

– Káposzta kéne, Rozika, káposzta, de nem olyan sárga, mint amit a múltkor adott, hanem olyan vékony lapijú, fájintos. Ne próbálja rám sózni a maradékot, mert nem veszem meg – mondta Csoma bácsi, s közben le sem vette a szemét a paradicsomokon nyugvó mel-lekről.

– Há' mikor adtam én magának olyat, Csoma bácsi? Há' mért sérteget maga engemet? Tudja jól, hogy tőlem csak fájin káposztát vesz, mást nem árulok – sziszegte nagyanyám, s már rakta is a fejeket a mérlegre. – Aztán mennyi legyen, Csoma bácsi? Hányat akar? Tíz elég lesz?

Az öreg nem nyugodott, kezébe vette az összes fejet, mindegyiket meglapogatta, bütykös ujjai-val megnyomogatta, lapiját meghántotta, még meg is rágta némelyiket, s ami nem tetszett visszaadta.

– Ennyiért nem viszem, Rozika, tegye csak vissza a halomba, há' minek néz maga engemet? Há' mit képzél maga? Ne engem akarjon átverni! Mondja csak, hol van Mihály? Mert ezt vele beszélem meg!

– Hagyja csak Mihályt, az nem alkuszik! Ha még visz három kilót, megkapja ennyiért Csoma bácsi, de ne mondja senkinek, mert még elvernek a kofák, hogy elkótyavetyélem a káposztát.

Aztán Csoma bácsi valahogy csak kifizette a káposztát, de lát-szott rajta, minden kiadott garassal az élete lett rövidebb.

Így volt ez a piacon. Az életek rövidültek, a paradicsom rohadt, a szarszag meg terjengett. Mind tudták a dolgukat. Én hordtam a ládákat, és kísértem nagyanyámat.

Egyik tavaszon történt. Éppen lehuppantottam egy láda ugorkát Hasas Julis lábához, mikor a másik standról Csecses Sári áthajolt a zöldségei felett, és odabökte:

– Hé, te Pista, menjél be domnu Traianhoz, mert nagyapád ki-tett egy szukot az asztalra.

Ládát el nem ejtettem, el sem kódorogtam, nagyanyámnak nem pofáztam, futott végig bennem a nap, és közben elindultam nagyapám felé. Andriskó Mihály ott ült a sarokban, szájából és a pipából ömlő füst mögött csak sejteni lehetett arcvonásait. Előtte kávé, vele szem-közt egy üveg szuk. Megálltam az asztal mellett, hátratett kézzel.

– No, István, feladatot kapsz – mondta nagyapám, s intett: leül-
hetek. – Jönni fog egy ember, Bélának hívják, és nagyfeszültségű
ipari kapcsolókat hoz majd. Sokat. Te átveszed tőle, felírod ebbe a no-
teszbe, és mikor összegyűlt egy tucat, bevisszed abba a raktárba, oda
a budi mögé, s kiszereled belőlük az érintkezőt. Érted?

– Értem – mondtam, miközben egy kukkot sem értettem az
egészből. Életemben nem láttam még ipari kapcsolót, nemhogy nagy-
feszültségűt.

– Aztán ha összegyűlt egy ládányi érintkező, szólsz nekem, majd
elvitetem. Érted?

– Értem – mondtam, és ezt tényleg értettem.

– No, István, eridj, délután már itt lesz Béla. Innentől csak akkor
ülhetsz nagyanyád mellett, ha minden kapcsolót szétszereltél, és az
érintkezőket leadtad. Érted?

Értettem. Felhajtottam a narancsízű szukot, és mentem.

– Állj! – hallottam meg az ajtóban nagyapám hangját. – Gyere
vissza, István, ez a tiéd – mondta szigorúan, s mikor odaértem a szé-
ke mellé, a fejembe nyomot egy nagykarimájú, sötétbarna kalapot.
– Ne hozz szégyent a kalapra – bökte még oda Andriskó Mihály bu-
libás, aztán az ajtó felé intett.

Azon a tavaszi napon kaptam kalapot. Nagyot, karimásat, a fü-
lem tartotta a fejemem, mert különben a nyakamig lecsúszott volna.
Volt kalapom és hozzá feladatom. Ezen később sokat gondolkoztam,
hogy vajon a kalaphoz járt a feladat, vagy éppen fordítva: a feladathoz
a kalap. Ezt csak nagyapám tudta, más nem. Így történt, így volt jól.

Még aznap délután eljött Béla, ahogy nagyapám ígérte, és hozott
egy csomagtartónyi kapcsolót. Alacsony, szikár, izmos ember volt,
félrecsapott vörös beretet viselt, egészen katonásan nézett ki, és szá-
jából elmaradhatatlanul lógott egy szivar. Arca borostás, haja sötét,

feje kissé kerekded volt, s mikor beszélt, furcsán lipinkázott szája szegletében a füstölgő szivar.

– Ha te vagy István, akkor itt vannak a kapcsolók – mondta bemutatkozás helyett, majd kivett egyet a csomagtartóból, és letette a földre. Egy csavarhúzóval szétszerelte, s valahol a közepe táján rámutatott egy vékony, pár grammnyi kis szátra.

– Ez az érintkező, ezt kell kiszerezni.

Becipeltük a kapcsolókat a raktárba, majd Béla beült a kocsiba, és elhajtott. Többé nem beszéltünk egymással. Három-négy naponként jött, megállt a raktár előtt a sötétkék kocsival, kirakodtunk, ő meg elhajtott. Ha első találkozásunkkor nem magyarázta volna el az érintkezők helyét, azt gondoltam volna, hogy néma. Rezzenéstelen arccal cipelte be a kapcsolókat, nem nézett se rám, se másra. Nem várt köszönést, biztatást, hálát. Tette a dolgát. Legalábbis azt hiszem. Mármint, hogy ez volt a dolga. Mert ez sosem derült ki. Béla nem szólt, nagyapám nem mondta, én nem kérdeztem. Így rendezték.

Az érintkezők gyűltek, lassan kis kupac keletkezett a láda alján, aztán egy kisebb halom, végül ha szétterítettem őket, akkor már nem látszott a deszka. Ültem a raktárban ott a budi mögött, hallgattam Mári nénje zsörtölődését és átkozódását, mert nem mindenki akart budipénzt fizetni. A öregasszony sipítozott, lehozta a csillagokat, hívta Istent, főként azt a bosszúálló, nagyszakállú öreget, hogy tegyen rendet ezen a szaros világon. A világ meg szart rá, Mári nénjére meg Istenre is, ott rotyogtattak a kofák és embereik a szomszédban, ráálltak a két lábnyomra, erősen markolták a kapaszkodót, s nyögtek, krákgotak, köpködtek, miközben egy csavarhúzóval szétszereltem a következő kapcsolót, majd kipattintottam az érintkezőt.

Akkoriban érintkezőkkel álmodtam. Mindig úgy hajnal felé, mikor már-már megvirradt, ezüstös színű, hatalmas érintkezők tolakodtak elé, hatalmas karjaikkal átöleltek, magukhoz szorítottak, s csupasz hónaljukból átható szarszag áradt. Három hónap telt el, a láda tele lett, és szóltam nagyapámnak. Másnap Andriskó Sándor két fiával, Lajossal és Ádámmal, elvitték a ládát, majd két nap múlva Lajos visszahozta.

És Béla újabb kapcsolókat hozott.

Egy év múlva álomban megöltem Andriskó Mihály bulibást. Két kezemmel fojtottam Mári nénje budijába. Fórizs Jóska után nyomtam fejét a lyukba, mert nagyapám sógora kiadósan szokott fosni, csak úgy spriccelt szanaszét a híg szarlé. Addig tartottam ott,

míg bugyborékkolt, míg csapdosó kezei végül ernyedten bele nem lógtak a húgyba. Reggel felébredtem, és kezdődött minden előlről. Mári nénje sipítózott, a kofák és az emberek nyögtek, Béla némán hozta a következő csomagtartónyi kapcsolót, én meg a csavarhúzóval szét-szereltem, kipöccintettem, majd a ládába hajítottam az érintkezőt.

Akkoriban átható szarszagot árasztottam magamból.

Akkoriban már Andriskó István voltam, a bulibás unokája.

Akkoriban mindenki csak Szaros Pistának hívott a hátam mögött.

Egy újabb tavaszi napon Főríz Jóska szarás után belépett a raktárba, és miközben kezét nadrágjába törölte, szólt, hogy nagyapám előtt ott van az asztalon egy csésze kávé. Mentem.

Megálltam az asztal mellett hátra tett kézzel és vártam. Nagyapám is várt, majd egy idő múlva kiszólt a füstfelhő mögül:

– Ülj le, István, és idd meg a kávé!

Leültem, megittam a kávé, majd megtöröltem serkenő bajuszomat.

– Mutatok neked valamit – mondta Andriskó Mihály, felállt és elindult kifelé. Átmentünk a piacon, majd a standok végénél, a raktár mellett, ott, ahol Béla szokott parkolni, rámutatott egy hosszú, fekete kocsira. – Ezért csináltad.

Néztem a nagy, fekete kocsit. Sötét volt, csillogott, egészen újnak tűnt. Nem értettem. Ezt feltehetőleg nagyapám is látta, mert tovább beszélt.

– A lökhárító. A lökhárító az érintkezők ezüstjéből van. Kiviszed az országból.

Így történt. Még mindig tavasz volt, mikor elhagytam az országot. Boldogan, megszabadulva a piactól, Mári nénje sipítózásától, az átható szarszagtól. Előző nap új ruhát kaptam, hófehér inget, fekete nadrágot és barna bársonyzakót. Délutánra hozta haza nagyapám a ruhát. Éppen kiléptem a kádból, mikor megérkezett. Mire kimentem a fürdőszobából, ott volt minden a széken. Nagyanyám a konyhában sürgölődött, héjában sült krumplit készített, hozzá savanyított káposzta levét ittuk.

Csoma bácsitól vette, s remek volt. Jó káposztát csinált az öreg.

Este ültünk a szobában, nagyanyám pakolt, egy hatalmas zöld bőröndbe csomagolta a ruhákat, és közben folyamatosan mondott, hogy disznóhúst aztán ne egyél, alkoholt ne igyál, ne lopj és ne szivarozz. Templomba elmenj! Ne hozz szégyent a gáborokra! És csak mondta, mondta a magáét, hogy Mátyás Ferkó várni fog, egyenest

hozzájuk menjek, ne álljak meg sehol, és hogy majd tanuljak, mert azért megyek. Lyon messze van, tette hozzá nagyanyám végül, mikor nagy nehezen lecsukta a bőrrönd tetejét. Nagypapám ült a sarokban, fújta a füstöt, alig láttam az arcát, és nem szólt semmit.

– Majd szólok – mondta Andriskó Mihály bulibás reggel, mielőtt beültem volna a kocsiba.

Egy évig még a piaccal álmodtam. Mári néniével, a rothadó paradicsomokkal, a penészes káposztalapikkal, Csoma bácsi kopasz fejével, a ruháimból áradó szarszaggal. Ébredés után még sokáig éreztem az orromban Tórizs Jóska spriccelő ürülékét. Sokáig félttem az elalvástól, félttem az érintkezők szorító ölelésétől, félttem a piactól. És a piac eljött, minden éjjel rendületlenül megjelent, hatalmas volt, betöltötte az álmaimat.

Néha ébren álmodom Lyonról, ahol nem ittam, nem szivaroztam, nem loptam, és viseltem a kalapot, a fekete nadrágot, a sötétbarna bársonyzakót. És vasárnaponként beültem a templomba. Ahogy rendelték. Kis utcákon keresztül kijutottam a Saône partjára, majd át a gyalogoshídon, és neki a dombnak, fel azon a keskeny, a rózsafüzérről elnevezett ösvényen, fel a templomig, ami ott magasodott a dombtetőn, ahonnan az egész várost beláttam. Mindig a reggeli misére mentem, s mikor háromnegyed hétkor ránéztem az alatt elterülő városra, gyakran csak a házak rozsdás teteje látszott. A többit köd fedte. A Saône partjáról ilyenkor kevesen jöttek, némán mentünk felfelé az ösvényen, ami egészen a Miasszonyunk bejáratáig kanyargott. Alig áttetsző, néhol tejfehér köd telepedett a bokrokra, fákra, s minden lépéssel, mozdulattal szakadozott a homály, félúton a fák hegye is kivehető volt már, s odafent megpillantottuk az eget.

És nem értettem semmit. A pap hosszan és halkán beszélt, a többiek áhítattal hallgatták, majd csendesen imádkoztak. Imádkoztam. Hátral szoktam ülni, közvetlenül az ajtó mellett. Néha hétköznaponként is beültem, amikor üres és csendes volt a templom. Mélyen hallgatott. Mint Rozália, mindig öt lépéssel mögöttem, sohasem lemaradva.

Azt álmodom, hogy a lökhárító árából régiségboltot nyitottam. Egy kávézóval szemben a belváros kis utcájában, ott ahol a rue Mercière és a rue de Brest kis térben érnek össze, melyen egyetlen, valahogy ottmaradt tölgy árválkodik. Könyvből és a vevőktől tanultam franciául, tanultam eladni és venni. Ez utóbbi elég könnyen ment. Két év múlva már rendszeres vásárlóim voltak, porcelánt, festménye-

ket, gyertyatartókat kerestek. Egy öreg hölgy lila kalapban, hófehér kesztyűben érkezett, óvatosan körbesétált a boltban, alig hallhatóan köszönt, s mikor a kiválasztott porcelán kávékészlettel elment, még órákig kellemes illat lebegett a gyertyatartók karjai között. A festményeket Mátyás Ferkó hozta eleinte, később magam is beleszoktam a turkálásba. Lombtalanításkor bejártam a környéket, bekérezkedtem pincékbe, felmentem a padlásokra, minden régi ócskaságot összegyűjtöttem. Hol a kép volt jó, hol a keret. Kivágtam a képet, és új, fényes keretbe tettem, vagy éppen kopottast, régit választottam, attól függően, mi tűnt célravezetőnek. És a vissza-visszatérő vevő, egy ötvenes éveiben járó üzletember az összes új képet kezébe vette, először közelről, zakója zsebéből elővett nagyítójával megvizsgálta az aláírást, majd távolra tartotta, s mikor már kezdtem megérezni a ruhájából áradó pipadohány konyakos illatát, megfordította a képet, tüzetesen végigtapogatta a keretet, s ha észrevette a cserét, elnéző mosollyal akasztotta vissza a falra.

Egy lombtalanítás alatt ismerkedtem meg Jean-Michellel. Gyertyatartókat gyűjtött, és megegyeztünk, hozzám hozza a felesleges darabokat. Hozta. Nagydarab ember volt, nem így képzeltem a franciákat. Kerekded hasát ingbe rejtette, s az egészet kigombolt, barnakockás zakó takarta, és télen-nyáron kis simléderes zöld sapkát viselt. Folytonosan morgott, dühöngött valamiért, de hozta rendületlenül a gyertyatartókat. Idővel megtelt a helyiség velük, minden szegletben ott nyújtózkodtak, az íróasztal mellett a földön, alatta, a szekrények polcain, tetején. Akadt aranyozott, néhány ezüstből, s időnként meggyújtottam egy-egy gyertyát, melyek kis lánggal, de bevilágították az egész boltot. Úgy lobogtak a gyertyalángok, mint reggelente oda-fönt a domboldalon. És lassan kezdtem megérteni, amint Jean-Michel szidja az időjárást, a közlekedést, a folyton mulatozó szomszédot, a péket, mert száraz a croissant. És értettem, hogy Pál kegyelemről beszélt, hogyha pedig kegyelemből, akkor nem cselekedetből: különben a kegyelem nem volna többé kegyelem. Hogyha pedig cselekedetéből, akkor nem kegyelemből: különben a cselekedet nem volna többé cselekedet. Hallottam és megértettem.

És álmodom Marie-Claire-t. Hosszú, vékonyka cigarettát szívott, kedvesen mosolygott, ha beléptem újságért, s ahogy rákönyökölt a pultra, kerekded mellei ráborultak a vitrinre. Elvettem az újságot, megköszöntem, és állandóan tegeztem. Éppen, mikor a pultra helyezett újságért és a visszajáró apróért nyúltam, édeskés, telt parfüm

csapott meg, mindig álnokul, mert először csak foszlányai jutottak el hozzám, s később, mikor már odakint jártam, hatolt egyre mélyebbre az illatanyag.

Ekkor még nem ismertem a magázás formuláit. Marie-Claire magázott, kimérten, az őslakóktól szinte elvárhatatlan belátással, hogy úgysem értem. Merci Madame, mondtam neki első alkalommal, majd miután kijavított, merci mademoiselle. Egyszer cigarettával kínált. Hosszasan szívtam magamba az ismeretlen füstöt, mélyen, éreztem, ahogy kitágul a tüdőm, ahogy eláraszt valami megnyugtató és furcsa állapot. Attól kezdve átjártam cigarettázni. Megvettem az újságot, merci mademoiselle, majd kértem egy csomag cigit, és kiálltunk az ajtó elé füstölni. Mesélt, szinte énekelt. Hallgattam magam elé révedve, mint ahogy nagyanyámat hallgattam sok évvel ezelőtt, mikor leült az ágyam szélére, és elmondta az aznapi mesét. Marie-Claire megállíthatatlan volt, csak néha vett levegőt, azaz füstöt, és csak mondta és mondta, érthetetlenül alakultak a történetek, melyekre végül rábólintottam, és on y va.

És Jean-Michelt is álmodom, aki egyik alkalommal rám szólt, hogy vegyem már le azt a kurva kalapot a fejemről, mert ahogy ott ülök, az asztalom mögött a boltban, úgy tűnik, éppen menni készülök. Aztán meg nem megyek sehová. Felakasztottam a fogásra, a zakóval együtt. Felgyűrt ingujjal ültem a kis asztal mögött, s mindent bejegyeztem a noteszbe, ahogy tanították. Ez ennyibe került, az annyiba. Délben átmentem a szemközti kávézóba, és kávévet rendeltem. Siste-regve, apró köpetekkel készült, erőteljes, kesernyés szaga betöltötte az orromat, s nagy csészében, sok tejjel szolgálták föl. Melléje Gitane-t szívtam. Erős, szűrő nélküli Gitane-t. Kék dobozban árulta Marie-Claire a szomszédos trafikban, ott ahol a rue Mercière már-már véget ért. Az ablak mellett szerettem ülni. Néztem a járókelőket, a kocsikat, az ebédelni siető párokat, az ajtóban ácsorgó Marie-Claire-t. Néha még ma is látom őket. Persze egyre halványabban, megfakult, fekete-fehér képek villannak fel, foszlányok, a Gitane erős, kaparó íze.

És nagyapám szólt. Három év telt el a hajnali indulás óta, mikor egy tavaszi napon, táviratot kaptam. István, stop, elvárlak, stop.

Mentem át a városon, keresztül a kis zezguzos utcákon az állomás felé, s lassan elmaradt mögöttem a régiségbolt, a trafik, a tölgy, aztán a házak, a negyed, s végül az állomás előtt már csak a domboldal magasodott furcsa emlékként a házak teteje fölé. Az állomástól egyenesen futott a főutca be a főtérre, majd a városháza mögött elka-

nyarodva elmentem az annyiszor megálmodott piac mellett, mit sem változott, végül végig azon a hosszú, fákkal szegélyezett utcán, hol annak előtte minden léptemet nagyanyám vigyázta.

Beléptem a házba, s nagyanyám a konyhában volt, ott állt a tűzhely mellett, nagy főzésben találtam. Rám nézett és fejével a szoba felé intett. Ott ült Andriskó Mihály bulibás a karosszékekben. Arca kissé megfogyott, beesett, hatalmas bajusza megőszült, és csendes volt, mint mindig. Fején kalap, rajta fekete, bőszárú nadrág, fekete, ezüstgombos lajbi, sötétbarna kordbársony zakó. Pipázott és temetésre készült.

– István, időben érkeztél, temetés lesz holnap. Viseld magad úgy, ahogy tanítottalak. A pap reggel misét mond, kilenckor kezdi, állj előre, és ülj az első sorba. A koporsónál is elől állj, fejtől, s te indulsz a ravatalozótól először a sír felé. Holnap délután átjön Főrizs Károly, Pálos János és Andriskó Lajos, fogadd őket tisztelettel. Mindent elmondanak. Holnapután reggel domnu Traian kiteszi a kávé. Pontban kilenckor. Ne késs el! István, holnapután hozzák a paradicsomot és a káposztát. Hétkor érkeznek, át kell venni. És holnap reggel, mielőtt kilépsz a házból, vedd fel a mellényedet.

Így mondta nagyapám, és reggelre meghalt. Csendesen, ahogy élt. Nagyanyám egész éjjel főzött, s mire Andriskó Mihály bulibás kiszendedett, a halotti ebéd is elkészült. Alig pirkadt, már éreztem a sült tojás illatát beszivárogni a pokrócom alá, s hallottam nagyanyám hangját, reggelizni hívott. Miközben ettem, mondta a magáét, hogy nem fogy a paradicsom, hogy túl fonnyadt az ugorka, sárgul a káposzta, senki sem vesz semmit, és hiába guvasztja a seggét egész nap, alig van vevő. Perelt. Végeztem az evéssel, beültem a sarokba, és az ellesett mozdulatokkal megtömtem a hosszú szárú pipát. Míg nagyanyám mondta, mint valami reggeli imamalom, hallgattam, s csak eregettem a füstöt az alacsony plafon felé. S amíg a füst emelkedett, addig Rozália, azaz a nagyanyám csak mondta. Addig mind mondta, mígnem kivertem a hamut a pipából, és felálltam. Nagyanyám száraz, fakó szemmel, egyenesen, a legvirágosabb szoknyájában állt az ajtóban. Elindultunk. Ott jött mögöttem, lemaradva néhány lépéssel, vigyázva a távolságot.

Szép temetése volt nagyapámnak. Anyám mellé temettük. A férfiak tiszta ruhát vettek, az asszonyok az ünnepi szoknyát, úgy kísérték útjára. Eljött Gubás Demeter bulibás, testvére József és két fia, Antal és Ignác, hozták az asszonyaikat, ott volt Pálos István és

asszonya, aztán eljött Petrika Gábor és felesége, hozták fiaikat, Pétert és Imrét, ott volt Áldis Péter, két testvére, István és Imre, eljött Ádámka János és asszonya, eljött Tórizs Samu, és három fia, Tórizs István, Károly és Mihály, és asszonyaik, eljött Fórizs József, vele asszonya és fia István, eljött Lakatos Lakatos István, és fiaik Lakatos József, Pál és János, és azok fiai, Károly és Zoltán, eljött Andriskó Lajos és testvére, Ádám. És ott volt Béla is, némán, kopaszon. Csendben mentem elöl, fekete, bőszárú nadrágban, fekete, ezüstgombos lajbiban, sötétbarna kordbársony zakóban és fekete kalapban. Szép temetése volt nagyapámnak, eljöttek a gáborok. Megtiszteltek.

Jean-Michel vette át a boltot. Néha ír. Fekete-fehér képeslap Lyonból, rajta egy ösvény, mögötte tejfehérben egy város. Évente kétszer. Hosszú, cirádás betűkkel kanyarítja alá a nevét. Beszámol, morog, hogy elmúlt a nyár, hogy eladott egy újabb festményt, hogy remek gyertyatartókat talált az egyik padláson, hogy lassan elmúlik az ősz is. Pálos János adja át a lapot, szinte meghajol, mikor átnyújtja. Jean-Michel a francia kapcsolat. Fekete-fehér, majd tejfehér köddé válik a város, a színes képek, utcák, trafikok, gyertyatartók, festmények mind egyetlen homályos képpé sűrűsödnek, valami gomolygó masszává, ami néha furcsa, semmit sem idéző illatokkal az emlékezet előterébe tolakszik.

Domnu Traian kiteszi a kávé, hörög, alig kap levegőt, szuszog, közben kint gyerekek lármáznak. Mostanság Fórizs Jóska fia, Fórizs Pistuka hordja a ládát. Erős gyerek, sohasem ejti el. Napjában négyszer, ötször is elrohan paradicsomért a raktárba. Mikor jön vissza, csurog az izzadság az arcáról, szemét lesütve cipeli a ládát. Néha felnéz, pillantása éles, mint a beretva. Nem szól, csendes gyermek. Jó gábor lesz belőle. Pontban tizenegykor domnu Traian remegő kézzel kiteszi a második kávé. Néha ébren álmodom. Tejeskávéről, kínai porcelánról, festményekről, elsuhanó párokról, nagymellű trafikoslányról. Néha érzem a szarzsagot, máskor domnu Traian fanyar hónaljszagát. Néha a Gitane-ét. Andriskó István vagyok, a bulibás. Így rendelték Isten és a gáborok.

Kalligram, 2010/7–8.

(Vincze Ferenc 1979-ben született Marosvásárhelyen. Prózá, tanulmányt és kritikát is ír.)